

॥ শ্রী ॥

অথ শ্রী ত্রিবিক্রমপংডিতাচার্যসুত শ্রী নাৰায়ণপংডিতাচার্যবিৰচিতঃ

॥ শ্রী মধ্ববিজয়ঃ ॥

২. দ্বিতীয়ঃ সৰ্গঃ

বিজ্ঞানভানুমতি কালবলেন লীনে

দুৰ্ভাষ্যসংতমসসংততিতো জনেহংধে ।

মার্গাত সতাং স্বলতি খিন্ন হৃদো মুকুংদং

দেৰাশ্চতুৰ্মুখমুখাঃ শৰণং প্রজগ্মুঃ ॥ ২.১ ॥

নাথঃ কলৌ ত্ৰিযুগহুতিৰনুভূষুঃ

ব্রহ্মাণমপ্যনৰতাৰমনাদিদিক্ষুঃ ।

সৰ্বজ্ঞমন্যমনৰেক্ষ্য স কাৰ্যরীৰ্যং

স্মেৰাননো ভূৰনজীৰনমাবভাষে ॥ ২.২ ॥

ৰেদাংতমার্গপৰিমার্গগদীনদূনাঃ

দৈৰীঃ প্রজা বিশৰণাঃ কৰুণাপদং নঃ ।

আনন্দয়েঃ সুমুখ ভূষিতভূমিভাগো

ৰূপাংতৰেণ মম সদগুণনিৰ্ণয়েন ॥ ২.৩ ॥

আদেশমৌলিমণিমুজ্জ্বলৰ্ণমেনং

বদ্ধাংজলিৰ্মৰুদনঘমধত্ত মূৰ্ধা ॥

হাৰাৰলীমিৰ হৃদা বিবুধেংদ্রযাশ্ৰাঃ

বিভ্রন্নিজাননুজিঘৃক্ষুৰাতিতীৰ্ষত ॥ ২.৪ ॥

কালঃ স এৰ সমবর্তত নাম য়াৰত

চিংতাকুলং বিৰিধসাধুকুলং বভূৰ ।

ৰেদাংতসংততকৃতাংতৰসং ন বিদ্বঃ

শ্ৰেয়ো লভেমহি কথং নু বয়ং বতেতি ॥ ২.৫ ॥

তৎপ্রীতয়ে বজতপীঠপুৰাধিৰাসী দেৰো
বিরেশ পুরুষং শুভসূচনায় ।
প্ৰাপ্তে মহায় মহিতায় মহাজনৌঘে
কোলাহলেন সকুতূহলিনি প্ৰবৃত্তে ॥ ২.৬ ॥
আৰিষ্টৰানকুশলং পুরুষং প্ৰকৃত্যা
প্ৰত্যাযয়ন্নিহ জনান নিতৰামনৃত্যত ।
উত্থুংগকেতুশিখৰে স কৃতাংগহাৰো
বংগাংতৰে নট ইৰাখিলৰিস্ময়াআ ॥ ২.৭ ॥
আভাষ্য সোহত্র জনতাং শপথানুরিদ্ধং
উচ্চৈৰিদং রচনমুদ্ধতদোৰ্বভাষে ।
উৎপৎস্যতে জগতি বিশ্বজনীনৰুত্তিঃ
বিশ্বৰুজ্ঞ এর ভগৱানচিৰাদিহেতি ॥ ২.৮ ॥

সদ্রীপরাৰিনিধিসপ্তকভূতধাত্ৰ্যা
মধ্যেহপি কৰ্মভূৰি ভাৰত নাম খংডে ।
কালে কলৌ সুৰিমলান্ৰয়লঙ্কজন্মা
সন্মধ্যগেহকুলমৌলিমগিদিৰ্ৰজোহভূত ॥ ২.৯ ॥
ৱেদাদ্ৰিসদ্রজয়পীঠপুৰেশ্বৰাভ্যাং
গ্রামো ব্ৰিভূষিততৰঃ শিৱকপ্যনামা ।
হেমাদ্ৰিৰাজৰিভুৰাজদিলাবৃত্তাভঃ তস্যা-
ভৱদ গুরুগুণঃ খলু মূলভূমিঃ ॥ ২.১০ ॥
ৰামাধিৱেশিতহৰিস্বস্ৰমৌলিমাল-
ৰাজদিৰমানগিৰিশোভিতমধ্যৱাস ।
ক্ষেত্ৰং স পাজকপদং ত্ৰি কুলৈককেতুঃ

কং যদ দধাতি সততং খলু বিশ্বপাজাত ॥ ২.১১ ॥

অর্থং কমপ্যনরমং পুরুষার্থ হেতুং

পুংসাং প্রদাতুমুচিতামুচিতস্বরূপাম |

কন্যাং সুর্ণলসিতামির বেদবিদ্যাং

জগ্রাহ বিশ্ববৃষভ প্রতিপাদিতাং সঃ ॥ ২.১২ ॥

বেমেহচ্ছয়োপনিষদের মহাবিরেকো

ভক্ত্যেব শুদ্ধকৰণঃ পৰমশ্রিতাহলম |

মিথ্যাভিমানবহিতঃ পৰয়ের মুক্ত্যা

স্বানন্দসংততিকৃতা স তয়া দ্বিজেন্দ্রঃ ॥ ২.১৩ ॥

তস্য প্রভোশ্চৰণয়োঃ কুলদেরতায়ঃ

ভক্তিং ববংধ নিজধর্মবতঃ স ধীৰঃ |

বিজ্ঞাতভাবতপুৰাণমহাবহস্যং

য়ং ভট্ট ইত্যভিরদংতি জনা বিনীতম ॥ ২.১৪ ॥

গোরিংদসুংদৰকথাসুধয়া স নৃণাং

আনন্দয়ন্ন কিল কেবলমিংদ্রিয়াণি |

কিংতু প্রভো বজতপীঠপুৰে পদাক্তং

শ্রীরল্লভস্য ভজতামপি দৈবতানাম ॥ ২.১৫ ॥

ইথং হৰেগুণকথাসুধয়া সুতৃপ্তো

নৈগুণ্যবাদিষু জনেষুপি সাগ্রহেষু |

তৎসেব স কালচলধীৰতিসংশয়ালুঃ ধীমান

ধিয়া শ্রবণশোধিতয়া প্রদধৌ ॥ ২.১৬ ॥

ব্রাতা য এর নবকাত স হি পুত্রনাম

মুখ্যাবনং ন সুলভং পুরুষাদপূৰ্ণাত |
 তস্মাত সমস্তরিদপত্যমৰদ্যহীনং
 ঝিধ্যাকৰাকৃতি লভেমহি কৈৰুপায়ৈঃ || ২.১৭ ||
 পূৰ্বেহপি কৰ্দমপৰাশৰপাং ডুমুখ্যাঃ
 যৎসৱয়া গুণগণাত্যমপত্যমাপুঃ |
 তং পূৰ্ণষড্গুণতনুং কৰুণামৃতাক্ৰিঃ
 নাৰায়ণং কুলপতিং শৰণং ব্ৰজেম || ২.১৮ ||
 ইথং ঝিচিংত্য স ঝিচিংত্যমনন্য বংধুঃ
 প্ৰেষ্ঠপ্ৰদং ৰজতপীঠপুৰাধিৰাসম |
 ভক্ত্যা ভৱাক্ৰিভয়ভংগদয়া শুভাত্মা
 ভেজে ভুজংগশয়নং দ্ৰিষড্ৰুদকালম || ২.১৯ ||
 পত্ন্যা সমং ভগৱতঃ স ভজন পদাক্ৰুং
 ভোগান লঘূনপি পুনৰ্লঘয়াংচকাৰ |
 দাংতং স্ৰয়ং চ হৃদয়ং দময়াংচকাৰ
 স্ৰচ্ছং চ দেহমধিকং ঝিমলীচকাৰ || ২.২০ ||
 তীৰ্ণৈঃ পয়োব্ৰতমুখৈৰিৰিধি ব্ৰতগ্ৰৈঃ
 জায়াপতী গুণগণাৰ্গৰপুত্ৰকামৌ |
 সংপূৰ্ণপূৰুষমতোষয়তাং নিতাংতং
 দেৱেৰিতাৰিৰ পুৰাহদিতিকশ্যপৌ তৌ || ২.২১ ||
 নাথস্য ভূৰিকৰুণাসুধয়াহভিষিক্তৌ
 শ্ৰীশ্ৰীধৰপ্ৰততিশাৰশৰীৰয়ষ্টী |
 ভূৰিব্ৰতপ্ৰভৱদিৰ্যসুকাংতিমংতৌ
 তৌ দেহশুক্ৰিমতিমাৰমথালভেতাম || ২.২২ ||
 কাংতাদৃতৌ সমুচিত্তেহথ বভাৰ গৰ্ভং

সা ভূসুৰেংদ্রদুহিতা জগতাং হিতায় ।
অচ্ছাংবৰেৰ বজনী পৰিপূৰিতাশা
ভাৰিন্যপাস্ততমসং বিধুমাঢ্যপক্ষাত ॥ ২.২৩ ॥
তং পূৰ্ণপক্ষসিতবিংবমিৰ প্ৰবৃদ্ধং
য়াৰদ দ্ৰিজেংদ্রনিতা সুষুৰেহত্র তারত ।
অংশেন ৰায়ুৰৱতীৰ্য় স ৰূপ্যপীঠে
ৰিষ্কুং প্ৰণম্য ভৱনং প্ৰয়মৌ তদীয়ম ॥ ২.২৪ ॥

সংপূৰ্ণলক্ষণচণং নৱৰাজমান
দ্ৰাৰাংতৰং পৰমসুংদৰমংদিৰং তত ।
ৰাজেৰ সৎপুৰৱৰং ভুৱনাধিৰাজো
নিষ্কাসয়ন পৰমসৌ ভগৱান ৰিৰেশ ॥ ২.২৫ ॥
সংতুষ্যতাং সকলসন্নিকৰৈৰসক্তিঃ
খিদ্যেত ৰায়ুৰয়মাৰিৰভূত পৃথিৰ্যাম ।
আখ্যানিতীৰ সুৰদুংদুভিমংদ্রনাদঃ
প্ৰাশ্ৰাৰি কৌতুকৰশৈৰিহ মানুষৈশ্চ ॥ ২.২৬ ॥
নাথং নিষেৰ্য ভৱনানতিদূৰমাগ্তঃ
প্ৰাঞ্জো মহপ্ৰকৃতদুংদুভিনাদপূৰাত ।
পুত্ৰোদ্ভৱশ্ৰৱণতো মহদাপ্য সৌখ্যং
জ্ঞানং পৰোক্ষপদমপ্যমতেষ্টহেতুম ॥ ২.২৭ ॥
আৰিশ্য ৰেঞ্ৰ নিজনংদনমিংদুৰভ্ৰং
ভূয়োহভিনংদ্য স মুকুংদদয়াং প্ৰৱংদ্য ।
জাতস্য তস্য গুণজাতৱহস্য জাত-

কৰ্মাদিকৰ্মনিৰহং ৰিদধে সুকৰ্মা ॥ ২.২৮ ॥
জ্ঞানার্থমের যদভূদসুদের এষঃ
য়দ ৰাসুদের পদভক্তিৰতঃ সদাহসৌ ।
তদ ৰাসুদের পদমন্ৰৱদন সুৰেংদ্রাঃ
তাতেন যন্নিগদিতং সুতনামকৰ্ত্রা ॥ ২.২৯ ॥
পাতুং পয়াংসি শিশৱে কিল গোপ্রদোহস্মৈ
পূৰ্বালয়ঃ স্বসুতসূনুতয়া প্রজাতঃ ।
নিৰ্ৰাণহেতুমলভিষ্ট পৰাঅৰিধ্যাং
দানং ধ্বং ফলতি পাত্ৰগুণানুকূল্যাৎ ॥ ২.৩০ ॥
অত্রস্তমের সততং পৰিফুল্লচক্ষুঃ
কাংত্যা ৰিডংবিতনরেংদু জগত্যনৰ্ঘম ।
তত পুত্রবত্নমুপগৃহ্য কদাচিদাপ্তঃ
স্বস্বৰামিনে বুধ উপায়নমার্পয়ত সঃ ॥ ২.৩১ ॥
নংরা হৰিঃ ৰজতপীঠপুৰালয়ঃ
তং বালস্য সংপদমনাপদমর্থয়িৎৱা ।
সাকং সুতেন পৰিৱাৰজনান্ৰিতোহসৌ
প্রায়ান্নিশীথসময়ে নিজমের ধাম ॥ ২.৩২ ॥

দোষেযুষ্ণাং সমমনেন ৰনেহতিভীমে
তৎক্ৰীড়িতগ্রহ ইহৈকতমং তুতোদ ।
উদ্ৰাংতৰজ্জমৰলোক্য তমভ্যধায়ি
কেনাপ্যহো ন শিশুতুত কথমেষ ইথম ॥ ২.৩৩ ॥
আৰিষ্য পূৰুষমুৰাচ মহাগ্ৰহোহসৌ

অস্মদিব্ৰহ্মসময়োপগতান সমস্তান |
 যচ্ছক্তিগুপ্তিবহিতানলমস্মি হংতুং
 লোকেশ্বৰঃ স বত বালতমঃ কিলেতি || ২.৩৪ ||
 স্তন্যেন বালমনুতোষ্য মুহুঃ স্বধাম্নো
 মাতা কদাচন যমৌ ব্ৰিহহাসহাহপি |
 ব্ৰিশ্বস্য ব্ৰিশ্বপৰিপালকপালনায়
 কন্যাং নিজামনুগুণাং কিল ভীৰুবেষা || ২.৩৫ ||
 সা বালকং প্রকুদিতং পৰিসাংৱয়ংতী
 মুক্কাঙ্কৰেণ ৰচসাহনুনিনায় মুক্কা |
 মা তাত তাত সুমুখেতি পুনঃ প্রবোধীঃ
 মাতা তনোতি ৰুচিতং ৱৰিষিতং তরেতি || ২.৩৬ ||
 বোদে ক্ৰিয়াসমভিহাৰত এৰ বৃত্তে
 পোতস্য মাতৰি চিৰাদপি নাহগতায়াম |
 জগ্ৰাহ বালমথ চৈক্ষত মাতৃমার্গং
 সাহপি ক্ৰিয়াসমভিহাৰত এৰ বালা || ২.৩৭ ||
 কৰ্তব্যমৌচ্যমভিপদ্য নিৰূপ্য সা তং
 প্রাভোজয়ত খলু কুলশুকুলং প্রপক্ৰং |
 শীতং পয়োহপি সততং পৰিপায়য়ংতী
 যস্যোষ্ণৰোগমতিৰেলমশংকতাংবা || ২.৩৮ ||
 নুনং পিপাসুৰতিবোধিতি হংত বালো
 ধিঙ মাং দয়াৰিবহিতাং পৰকৃত্যসজ্জাম |
 ইত্যাকুলা গৃহমুপেত্য তদা প্রসন্নং
 পূৰ্ণোদৰং সুতমৰৈক্ষত ব্ৰিপ্রপত্নী || ২.৩৯ ||
 পৃষ্টিব্ৰাহ্মগম্য সকলং চ ততঃ প্রবৃত্তং

यूनां च दुस्सहमिदं शिशुनोपभुङ्गम ।
इत्थं रिचिंत्य तनयां बहु भृशसयंत्या
डीतं तयोत कुपितं मनसाहनुतप्तम ॥ २.८० ॥

आरोग्यशालिनि तदाहपि पुषेर पुत्रे
रिश्मेरतामुपजगाम जनन्यमुष्य ।
यस्य त्रिलोकजननी जननी रिषेहपि
पीते न रिश्मयमराप समस्तशक्तेः ॥ २.८१ ॥
स्तन्यं मुहुः किल ददौ जननी गृहीत्वा
क्लेशाय तं किल दधज्जनको जजाप ।
अन्यो जनोहपि किल लालयति स्म किंतु
सरोहपि तन्मुखसुहासबसायनोत्कः ॥ २.८२ ॥
देरादिसद्विबनुपालितयाहहदरुण
देर्याहहअनेर रिंसत्पदया नितांतम ।
अर्यक्त्या प्रथमतो रदनेहस्य राग्या
शालीनयेर डुरनार्चितया रिजहे ॥ २.८३ ॥
प्राग्रिंथगं सूरयमथ स्थितिमेष
चक्रे पश्चाद गतिं परिचयेन किल क्रमेण ।
रिश्रस्य चेष्टितमहो यदनुग्रहेण
सर्वं तदस्य परनस्य रिडंबनं हि ॥ २.८४ ॥
पुच्छांतमच्छमरुलंब्य कदाचिदेष
प्रातर्ब्रजाद ब्रजत एर निजर्षभस्य ।
प्रायात प्रियस्य सहसा सूरजनैरदृष्टौ

নানারনেষু চৰতশ্চৰতস্তুগানি ॥ ২.৪৫ ॥
উত্তুংগশৃংগলসিতস্য মহিষ্ঠমূৰ্তেঃ
পাদাবৃত্তানিতলস্য সুৰংধকস্য ।
আশ্ৰিত্য তস্য শূশুভেহরয়রৈকদেশং
বালো দিৱাকৰ ইৰোদয়পৰ্ৱতস্য ॥ ২.৪৬ ॥
লীলাং কৰোতি নু গৃহাংতৰগো নু বালঃ
কৃপাংতৰে নু পতিতঃ প্ৰকৃতিস্বৰতংত্ৰঃ ।
ইথং ৱিচিংত্য স মুহুঃ স্বৰজনো ৱিমৃগ্য
হংতানৱেক্ষ্য তনয়ং হৃদি তাপমাপ ॥ ২.৪৭ ॥
বালস্য বালপৰিলংবনগোচৰং তদ
ব্যশ্ৰস্যতাপি ৱচনং ৱনগোচৰোক্তম ।
য়ত সায়মৈক্ষত জনঃ শিশুমাব্ৰজংতম
একান্দকং বৃষভবালকৃতাবলংবম ॥ ২.৪৮ ॥

চিংতামগীংদ্রমিৰ চিংতিতদং দৰিদ্রো
ৱিজ্ঞানমাগমিৰ ৱিষ্ণুপৰং মুমুক্ষুঃ ।
নষ্টং চ নংদনমিতি স্বৰজনোহস্য লব্ধ্বা
নাথস্য তস্য তমনুগ্ৰহমেৰ মেনে ॥ ২.৪৯ ॥
লীলাৱসানসময়ে সহসা কদাচিদ
আৰ্যোহমুনাহভ্যৱহতিং প্ৰতি চোদ্যমানঃ ।
ৰোদ্বৈষ নোহস্তি ধনিকো বৃষৱিক্ৰয়ীতি
প্ৰোৱাচ নংদনমুখেংদুমৱেক্ষ্য মংদম ॥ ২.৫০ ॥
লীলাকৰেণ স কৰেণ সুকোমলেন

বীজাং তৰাণি কিল কানিচিদাশু তস্মৈ ।
স্মিংরাহৰ্ভকোহভিমতনিষ্কপদে যদাহদা-
দাদত্ত তানি ধনিকো বহুমানপূৰ্ণম ॥ ২.৫১ ॥
লক্ষং সুতাদিতি বদন দ্বিজপুংগৱেন
কাল্যাং তৰে নিজধনে প্রতিদিৎসতেহপি ।
সাক্ষাদমানৱনরাকৃতিতঃ স লেভে
বীজচ্ছলেন পুরুষার্থমহো ব্রিশিষ্টম ॥ ২.৫২ ॥
রাসুদেৱমিহ রাহসুদেৱতা সৎকলামভিননন্দ তং জনঃ ।
রাসুদেৱমিতি রাসুদেৱসন্মামকং ব্রিধলীলমৰ্ভকম ॥ ২.৫৩ ॥
ইতি ব্রিহৰতি মহ্যাং ব্রিষ্ণুদাসেহপি গূঢ়ে
সমজনি সুজনানাং চিত্তমানন্দপূৰ্ণম ।
উদয়তি ঘনমালালীনভানৌ চ ভানৌ
ননু জননয়নাজৈর্লভ্যতেহলং ব্রিকাসঃ ॥ ২.৫৪ ॥
॥ ইতি শ্রীমৎকৱিকুলতিলক ত্রিবিক্রমপংডিতাচাৰ্যসুত
নাৰায়ণপংডিতাচাৰ্যব্রিৰচিতে শ্রীমধ্বব্রিজয়ে
আনন্দাংকিতে দ্বিতীয়ঃ সর্গঃ ॥